

Dikter om bygd och blygd och regnbågsfärgade folkdräkter

– det finlandssvenska lyrikåret 2020

Under detta år har glädjande många diktverk utkommit, såväl på de etablerade som på mindre förlag och som egenutgivning. Vi har en intressant blandning av äldre, etablerade författare som gett ut nya verk och nya, unga förmågor som debuterat med diktsamlingar som lovar gott inför framtiden.

* * *

Titeln på **Victor von Hellens** debutdiktsamling, *något i tiden håller på att ta slut*, antyder att något är på upphällningen, att tiden är utmätt. Att livet hänger på en tunn tråd.

Dikterna präglas av en brist – det är något som fattas eller något som gått förlorat. Här finns en saknad efter något som kan vara ett sammanhang eller en mening med tillvaron.

Denna känsla av brist kommer till uttryck som en osäkerhet, det är som om diktjaget befinner sig i ett limbo, ett ingenmansland. Likt valarna som glider fram ”ständigt på randen mellan två världar / mellan djupet och ytan / mellan drömmen och dagen”.

Detta svävande och vaga mittemellantillstånd kan te sig som en begränsning, ett hinder, men möjliggör samtidigt en frihet att röra sig mellan olika motpoler utan att fastna i ett antingen-eller.

Rent tidsmässigt rör sig diktjaget också mellan ett nu och ett då där han vandrar bland möbler och minnen i barndomshemmet, minns hur ”en pojke / simmar tyst i en mors minne / genom ett solslitet 90-talsfotografi”.

Men återkomsten till en förfluten tid, till barndomens tysta och övergivna rum kan vara smärtfyllt – som i en berörande dikt om en syster med ätstörningar som familjen blundar för.

Victor von Hellens skriver om längtan, om en-

samhet och om saknad, om en relation som befinner sig ”någonstans / mellan himmel och längtan / mellan något och nästan”. Boktiteln till trots finns här en öppning mot en början, en framtid och en yrvaken kärlek.

något i tiden håller på att ta slut är en diktsamling som präglas av ett visst mått av misströstan, existentiell ångest och uppgivenhet. Victor von Hellens skriver med ett anslag som ofta är melankoliskt, tankfullt och eftertänksamt med enstaka stråk av lätt ironi eller stillsam humor.

* * *

Lina Bonde tillägnar sin debutdiktsamling ”alla med traktorer, alla queers och homos”, och samlingen *tecknar snö* kretsar också i hög grad kring just dessa två områden – ett slags växelbruk mellan jord och kön, bygd och blygd, barndom och vuxenliv.

Diktsamlingen är en vandring, eller snarare rörelse, mellan olika tidsperspektiv, olika platser och olika tillstånd.

Man kan läsa diktsamlingen som en helhet där diktjaget genomgår ett slags transformation och frigörelseprocess med uppbrott från barndomsmiljön i Nykarleby och ett liv i Berlin med större möjligheter att förverkliga sig själv.

Genom ett slags raster minns hon sin barndom i trakten där folk lutar lador mot vinden och jehovas vittnen predikar frälsningen i kärnfamiljen. Famma sjunger där hon går längs gångarna i skugguset på minkfarmen och moffa kör ut minkmat och fiskar.

Vissa ord och formuleringar återkommer gång på gång och får därmed en understruken och också laddad betydelse, som frökapslar, rävar och minkar, nyckelben och revben, bräckt vatten, och snö i olika

former: smältande snö, torkande snö, läckande kon-
turer av snö, snökristaller och snöänglar. Snö i hal-
len, snö i skon och apelsinträäd som planteras i snö.

Ett konstaterande som ”när snön torkar / blir gru-
set kvar” kan tolkas som en form av frigörelse eller
friläggelse, en avtäckning eller ett accepterande av
den egna sexualiteten.

Att skriva om sexuell njutning utan att landa
i pinsamma eller utslitna klyschor är svårt – men
Lina Bonde lyckas ladda sin text med lust och upp-
hetsning bortom det uppenbara.

* * *

I **Eva-Stina Byggmästars** lyriksamling *Vox amo-
ris* möter vi två kvinnor som drabbats av kärlekens
alltomkullkastande kraft, diktjaget iklär sig folk-
dräkt ”och hänglar upp dig mot stallväggen / iklädd
min folkdräkt den regnbågsfärgade”.

I *Vox amoris* sjunger
Eva-Stina Byggmästar med
en röst berusad och omtum-
lad av kärlek och åtrå.

Byggmästar skriver ett
slags herdinedikt förlagd
till en lek- och lustfylld
lantlig idyll med kor i ha-
gen och hästar som betar på
ängen. Här – i björkskogen,
på en höskrinda, i fäboden,
utanför fähuset – kan de
älskande mötas i extatiskt
lyckorus ackompanjerade
av applåder.

*Din kyss är en vedspis
sprakar hetare
än socker bränner
lockande på tungan*

Folkdräkterna och träsko-
dansen, polskan och de heta
famntagen på höskullen känns som en lekfull an-
spelning på och välbehövlig uppdatering av Suomi-
Filmis gamla landsbygdshistorier.

Samtidigt som scenen är pastoralt prunkande
och vildvuxen skildras kärleksrelationen som ett
spel, eller snarare en djärv dans, som försiggår på
ett schackbräde med noga avgränsade rutor.

Men inga hinder eller rutor kan hålla kärleken
i schack (!) – den svämmar över alla bräddar och
pjäserna formade av snö smälter inifrån på grund
av hjärtat som står i brand: ”all denna hetta / det
dallrande ljuset / inuti oss”.

Till slut har alla andra pjäser blivit utslagna eller
sprungit till skogs förutom damerna som står kvar:
”deras lovestory har varken början eller slut / de
flammar tillsammans över schackbrädet – / en nova
av begär”.

Eva-Stina Byggmästar skriver om kärleken som
en hemkomst, som en dröm om att kunna och få
”leva på egna villkor”. Hemmet är också slätten,
åkerlandskapet, ”rågkärvid rågkärvid / så långt ögat
når”.

I *Vox amoris* skriver Eva-Stina Byggmästar oför-
blommerat om begär och åtrå, hängel och sex mel-
lan två kvinnor på ett befriande och berörande sätt.

På ett språk det slår gnistor
om.

* * *

I över tjugo år har förfat-
taren **Thomas Brunell** kört
taxi på deltid – något som
också satt sina spår i hans
skönlitterära texter.

I en tidigare bok, *Falla
och Tala* (2015) ingår till
exempel sviten ”Det rosen-
röda raseriet” som består av
tre kortare berättelser om
taxiresor ur såväl chaufför-
ens som passagerarens per-
spektiv.

Den nu aktuella boken,
*Nocturnal män – arton
taxiresor genom en grön
metropol*, består av kort-
fattade prosalyriska reflek-

tioner där diktjaget kör kors och tvärs genom Hel-
singfors och betraktar livet genom backspegeln.

Ett liv som kan bjuda på många överraskningar
– som de två välbeställda damerna som hade de-
monstrerat mot Guggenheimplanerna i staden och
nu satt i baksätet och öste galla över alla ”hottentot-
ter” och all amerikanisering, även om taxichauffö-

Omslagsfoto Ilar Gunilla Persson

ren försökte sätta ner foten och deklarerade att han inte tolererar någon hatretorik i sin bil.

Eller som taxikunden som plötsligt öppnar sin gylf och låter en väldig kuk svälla upp på sitt vältränade lår. Eller som skådespelaren som extra knäcker som en fullriggad kopia av Marsken med ”uniformsmössan, paradkostymen och stövlarna, de vaxade mustacherna och pomadan”. För att inte tala om Steinerskolläraren som kelar med sin grönskimrande pytonorm och i ett slag förvandlar taxin till en regnskog.

Vad som helst kan hända under de ljusa nätterna och taxichauffören/poeten blir vittne till såväl missmod och misströstan, sorg och saknad som lekfullhet och lättsinnighet.

Under ytan finns en ständig oro, och det hotfulla lurar alltid bakom hörnet, eller vid nästa taxistolpe. Det finns en oemotståndlig lockelse i denna ovisshet. Det är som om diktjaget/taxichauffören upplever en förhöjd livskänsla och nervkittlande närvaro av att befinna sig i närheten av det oberäkneliga. Han är lite som Too-ticki som känner sig lugnad av allt det osäkra.

Under tiden som ”metropolens glassiga pallett” långsamt matas fram över bilrutan reflekterar diktjaget över miljöförstöring, samhällsförändringar och den tilltagande främlingsfientligheten. Han funderar på ensamhet och utsatthet, på tystnaden som lägger sig över metropolen under gröna högsommarnätter.

Texten i *Nocturnala män – arton taxiresor genom en grön metropol* pendlar mellan det tragiska och det komiska, det elegiska och det burleska. Här finns en nervighet och ett sug som tar läsaren med på en vindlande resa ut i okända landskap.

* * *

Förutom att titeln på **Agneta Enckells** diktsamling (*med eget namn, utan namn, ditt namn*) är utformad som en parentes kan den ses som en bubbla, en egen enhet och en entitet avskuren från omgivningen – likt något som behöver avgränsas från omvärlden eller något så skört och ömtåligt att det behöver beskyddas.

Agneta Enckells poesi innehåller ofta vissa specifika grafiska element, som kursiveringar som framför allt används för att accentuera något eller

för att rytmisera texten, de återkommande parenteserna fungerar som avbrott/uppbrott eller andningspauser/andetag. Som glipor och mellanrum, sprickor i fasaden/ytan/språket som öppnar upp för andra dimensioner och utblickar/inblickar.

För sex år sedan gav Agneta Enckell ut diktsamlingen *inte ett ord (jag är naken)* som är tillägnad författarens man, den nu aktuella diktsamlingen är tillägnad författarens son och en kommande tredje samling är tänkt att tillägnas författarens föräldrar.

I sitt författarskap har Agneta Enckell i hög grad ägnat sig åt att utforska språkets och framför allt skriftens tillblivelse, att försöka formulera sig kring det formlösa och oformulerade, att närma sig språket före och bortom det oartikulerade, att skriva fram en skapelseprocess där man bara kan ana sig till de första skälvande rörelserna, andetagen.

I (*med eget namn, utan namn, ditt namn*) finns en tydlig koppling mellan det förspråkliga och det ofödda, mellan tanke och tillblivelse, mellan språklig och kroppslig gestaltning, mellan papper och hud. Här kan man se att författaren tydligt är inspirerad av och förankrad i den franska poststrukturalistiska traditionen.

I avhandlingen *Livet mellan raderna. Revolt, tomrum och språkbrist i Agneta Enckells och Ann Jäderlunds tidiga poesi* (2014)¹ visar litteraturvetaren Tatjana Brandt hur såväl Hélène Cixous tankar om den kvinnliga skriften som Julia Kristevas teorier om poesin som ett medel att nå fram till undanträngda, förtyckta och marginaliserade erfarenheter som saknar ord kommit att bli av central betydelse för såväl Jäderlunds som Enckells författarskap.

Enligt Julia Kristeva kan endast den poetiska skriften närma sig de ospråkliga minnen man har från tiden före språket.

Diktverket (*med eget namn, utan namn, ditt namn*) är i första hand en mors kärleksförklaring till sin son. En kärlek som härbärgerar såväl oro som tillit, förtröstan och förundran. Minnesfragment och reflektioner varvas med en undran över livets mysterium.

Vattnet, vågorna, det stigande och sjunkande – ja, rörelsen, pulsen, hjärtslaget som en förutsättning för liv, för skapandet/skapelsen, för skrivandet/språket

1 På nätet <http://um.fi/URN:ISBN:978-951-51-0473-1>

är något som Agneta Enckell återkommer till i dikterna som bildar en tätt sammansatt svit.

Det oförklarliga och det gåtfulla sker i skymundan, i skuggorna – bortom vår fattningsförmåga. För poeten/modern återstår bara att vara lyhörd och att försöka lyssna in, att benämna och att beteckna.

I en längre dikt vinglar en cykel över en bro och blir till ett slags sinnebild för rörelsen mellan olika dimensioner, olika medvetandeströmmar, olika tidsplan. Mellan verklighet och dröm, mellan jorden och rymden, mellan ett jag/hon/modern och ett du/sonen.

(*med eget namn, utan namn, ditt namn*) är en spännande resa till ursprungets kärna, ett vindlande försök att formulera den kärlek och det begär som utgör skillnaden mellan form och formlöshet, mellan namn och namnlöshet.

* * *

Henrika Ringboms diktsamling *En röst finns bara när någon hör den* är skriven inspirerad av och i dialog med ett antal verk av olika författare och konstnärer – bland dem den danska målaren Vilhelm Hammershøi (1864–1916), som är mest känd för sina interiörer i mjuka och dämpade färger.

I Hammershøis rum är allt stilla och avskalat, det är bara ljuset som skapar rörelse. Ibland kan man se en kvinna i rummet, ofta med ryggen vänd mot åskådaren, försjunken i sina tankar eller i ett handarbete, i ett brev eller en bok.

Ringbom lyssnar in och levandegör kvinnorna/kvinnan som befinner sig i ”denna underliga stillhet”:

*Min mun är tyst, min själ sluten
min puls lyssnar till sina egna slag
i tungsinnestimmen
syslar jag stilla i de stilla rummen
Jag är långt borta
ifrån mig, ifrån världen
saknar orden, saknar dem inte*

Tystnaden och tomheten som såväl börda som befrielse är ett tema som går igen i hela diktsamlingen. Tystnaden och tomheten kan vara fruktbar men kan också förbli stum. Här finns en vagt pendlande rörelse mellan klaustrofobi och frihetslängtan, mellan oro och ro, mellan sorg och omsorg, mellan förlust och framtids(t)ro.

En av de mest spännande – och ytterst obehagliga – texthelheterna i diktsamlingen utgörs av sviten ”Sorgens fåglar”, där Henrika Ringbom utgår från den japanska skådespelaren och dramatikern Zeami Motokiyos (ca 1363–ca 1443) *no*-skådespel med samma namn.

Dikterna skildrar hur ”Fåglar fångas och dödas av flickor / de gör det med bara händer” och hur en ångerfull och sorgtyngd fågeljägare efter sin död hamnat i helvetet där fåglarna plågar honom på samma sätt som fågeljägaren plågat dem. Frågan är om det går att bryta den onda cirkeln, eller går våldsamhet i arv?

Den obevekliga våldsamheten är också ett tema som den svenska författaren och kritikern Elisabeth Hjorth tar fasta på i sin essä om Henrika Ringboms och Matilda Södergrans dikter och som ingår i antologin *Korsstygn, rastplats – Om den finlandssvenska poesins belägenhet* (2017).

I essän tar Hjorth framför allt fasta på Henrika Ringboms diktsamling från år 1994, *Det finns ingen annanstans* – en samling som Hjorth beskriver som våldsamt:

Det finns ett särskilt sätt att gå in i våld som Ringbom ibland gör det; genom drömmen, den nattliga eller om det är dagdrömmen. Där är våldet på en gång fantasi och språk, det gör sina fruktansvärda manövrar och försäkrar samtidigt att det är möjligt att vakna, att det finns parallella scenarier.

I *En röst finns bara när någon hör den* har Henrika Ringbom själv låtit sig inspireras av Hjorths essä och hon gör också återkopplingar till sin egen diktsamling *Det finns ingen annanstans* och låter intertextuella element resonera mellan raderna i dikter som handlar om våldshandlingar och sexuella övergrepp.

Henrika Ringbom väver skickligt samman dröm och parallella verkligheter, det vackra och det våldsamma i en diktsamling som utmynnar i ett slags tröstesång för hela mänskligheten lika väl som för den enskilda människan.

* * *

Poeten **Heidi von Wright** skriver för det mesta korta och koncisa dikter med ett omisskännligt sinne

för det småabsurda, dråpliga och komiska i tillva-
ron. Hennes signum är språkliga kollisioner, kom-
primeringar och kontrasteringar som vidgar vår syn
på vardagen och den verklighet som omger oss.

I den nya samlingen *Autofiktiv dikt* är texterna
längre och mer episka, dikterna binds samman av
minnen, brottstycken och ekon från förr. Dikterna
utgör ett slags släktkrönika som baserar sig på his-
torier som von Wright hört mor- och farföräldrarna
berätta. Texterna kretsar kring frågor om arv och
miljö, om samhörighet och samband över tid och
rum, om det allmängiltiga och det unika:

*Jag ser en bild på min syster och tror att jag ser
mig själv. Jag hör hennes röst och tror att den
är min. Bilden av mig smälter samman med
bilden av henne. Hennes hår är också mitt.
Mina ögon är min brors. Tankarna är våra egna
men de har rasslat genom generationer i
generationer.*

Författarjaget lägger ett pussel med brottstycken av
sådant som hon vet och sådant som hon föreställer
sig – fakta byggs på med fiktion till korta berättel-
ser som kan handla om hur mormors mormor, som
var jordemor, tog sig över ångbåtsrännan genom att
staka sig fram på ett isflak,
eller hur farfars far skidade
vilse och förrirrade sig in i
ett björnide där han i själv-
försvar sköt den yrvakna
björnhonan och tog med
sig hem de små moderlösa
ungarna, till stor glädje för
familjens minsta.

Vad som är sant och vad
som är hittepå är mindre
viktigt, känslorna är sanna
och verkliga, påtagliga.
Historierna vecklas fram
och blir ett slags skrönor
eller legender som gått/går
i arv från släktled till släkt-
led. Historierna binder sam-
man en släkt, och krymper
tiden och rummet till ett
evigt nu.

En del historier är lustiga och underhållande
och handlar ofta om missuppfattningar – som när
mormor berättade hur hon fick följa med sin mor-
mor till en förlossning och trodde att kvinnan fött
ett barn med två huvuden, men föderskan hade fått
tvillingar:

*Två barn. De låg lindade alldeles invid
varandra under samma täcke. Två liv så nära
varandra, så lika varandra.*

Andra texter är inte lika lustiga, utan skildrar den
utsatthet och det utanförskap ett barn kan uppleva
till exempel i skolan där man kan känna sig utpekad
eller förminskad – såväl av klasskamrater som av
lärare.

Eller den ensamhet som genomsyrar ett barn
som dag efter dag tränar på inkast, straffsparkar el-
ler målvaktsrörelser på en öde bollplan: ”Där finns
ingen som kan ta inkastet. Oftast finns det ingen
som vill”.

Rätt många av berättelserna ger uttryck för smär-
ta, sorg och saknad – här finns sorgen över en bror
som omkom under kriget när tyskarna bombade det
fartyg han jobbade på, eller en far som drunknade
på ett stormigt hav.

Autofiktiv dikt är en samling berörande texter om
det lilla i det stora och det
stora i det lilla. Med små
medel och gester förmår
Heidi von Wright knyta
samman dåtid med nutid
och visa att vi alla bär på
lager av lager av liv, att vi
är summan av våra minnen
och de berättelser vi hört
som barn.

* * *

Johanna Boholms långdikt
Inna handlar om den obe-
räkneliga Hans som utsätter
både sin hustru Inna och sin
dotter Evelin för våldsamma
och hotfulla övergrepp
med den stumma bruna gö-
len som vittne.

Diktsviten växer till ett

Omslag av Emma Strömberg

tätt, obehagligt och gastkramande kammarspel om maktfullkomlighet och maktlöshet.

Tidens gång samt generationernas avhängighet av och uppgång i varandra har varit centrala teman i Johanna Boholms författarskap ända sedan debuten med den prosalyriska berättelsen *Bydegård* (2013).

I romanen *Jag är Ellen* (2016) fördjupades tematiken ytterligare och berättelsen kretsar i hög grad kring frågor om vad vi bär med oss från det förflutna, vilket arvegods vi kan skaka av oss och vad vi tvingas leva med, vare sig vi vill det eller inte.

Det oförlösta, det osäkra och det spruckna i tillvaron är något som återkommer i texterna.

Johanna Boholm skapar spännande litterära universum som hon laddar med ett egensinnigt bildspråk – ett bildspråk som anspelar såväl på mytologi som på folksång och -saga. Hon har en förmåga att binda ihop olika tidsplan i ett skälvanande nu och att låta röster från olika generationer ta plats i en enda ton, en enda röst.

Språket i Johanna Boholms texter är mustigt, mörkt och molande, men på samma gång skört och sprött.

* * *

I diktsamlingen *Flyghöjd – en självbiografi* tar **Gurli Lindén** luft under vingarna för att se på sitt liv från ovan. I ett antal prosalyriska dikter cirklar författaren runt och ringar in åtta decennier som rymmer både ”nätter med skräck för kriget” och ”[e]ld i drömmarna, paradiset mörka botten”.

Minnesbilder framkallas i det salta urtidshavet och fram träder en barndom där mor går med fyllda mjölkhinkar över gräsplanen och far raspar och spikar ”[b]lanka månskor under hästens hovar”, blåbärsflickor vandrar i skogen med skålar och koppar, och farmor sitter på sängkanten och lär barnet läsa.

Bilderna utgör ett slags pusselbitar som fogas samman till ett lapptäcke där tider och platser flyter samman till en berättelse om lek och lust, glädje och kärlek, omsorg och trygghet i barndomshemmet i skuggan av kriget.

En berättelse om vägen bort från hemgården, grålandet, över havet till en stad full av möjligheter:

Pojken sände brev över vattnet. Allvarliga brev om en framtid rotad i den bruna jorden, i de gyllene kornåkrarna. Hon skulle växa där och små frukter skulle mogna i hennes kropp. Men den delen hade hon förnekat. Mors bana skulle aldrig bli hennes. Inte så mycket hinkar med mjölk, inte så många barn, inga skenande hästar och vita vintervägar. Hon skulle aldrig följa den kvinnan över gården mot fähuset. I sädesbingens gömsle fanns den andra världen. I ordens byggnad hittade hon sina egna rum.

Vägen till orden och de egna rummen är dock kantad av uppoffringar, besvikelser, sorg och ilska över hur svårt det är att göra verklighet av ens drömmar och visioner om en ny ordning, en ny verklighet ”där alla skulle vara på samma villkor”.

Men barndomens Jungfru Maria nyckel visar vägen framåt mot en möjlig framtid, en ny verklighet – ”(u)ppbrott och hemkomst samtidigt”.

Skogsstigen, skidspåret, grusgången genom trädgården, vintergatan – alla stigar jaget vandrat fram bildar den livslinje som ringlar sig fram genom landskapet som avtecknar sig under resans gång.

* * *

Tomas Mikael Bäcks senaste diktsamling bär den anspråkslösa titeln *Vers*.

I dikterna återvänder Bäck till många teman som varit centrala i hans författarskap under årens lopp – den smärta och sorg som vilar över minnet av en mor som led av återkommande depressioner (”Varje gång hon / tände en ny cigarett / förkortade hon sitt liv. / För varje depression / utplånades månader, år [...]”) och en bror, en begåvad pianist, som dog plötsligt och oväntat:

*[...] När jag idag
lägger på en cd
med Brahms
i Fauré-kvartettens
nyanserade tolkning
minns jag min bror,
minns jag var i skivskåpet
vinylerna finns kvar.*

Musiken är viktig i och för Bäcks dikter – de musikaliska upplevelserna beskrivs med en intensitet där alla sinnen väcks till liv:

*I Brahms sena kompositioner:
snedbelysningen, doften
av Ljung.*

I flera av Bäckes diktsamlingar intar barndomsstaden Vasa en betydelsefull roll, så också i *Vers*. Gång på gång återvänder han såväl i tanken som i verkligheten till de kvarter, de landskap där barn han lekt för att notera de förändringar och förskjutningar som skett. Han ser staden i ett slags dubbelexponering där det förflutna ingår som ett minne, en fläck, ett blåmärke i det samtida: *I detta nu / i detta då*.

I essäsamlingen *Poeter om poeter* (2018) skriver Sven-Erik Klinkmann att Bäckes Vasadiktning utgör ”ett slags minnesgeografi, en personlig geografi som har med hans identitetsarbete att göra”, där författaren gång på gång vandrar runt i sin uppväxtmiljö, minns sina föräldrar och sin bror, registrerar skiftningar såväl i det yttre som i det inre landskapet. I dikterna länkas och sammanblandas såväl föreställningar som verkliga platser till en så kallad intensitetskarta där olika känslor blir till.

I en intervju jag gjorde med Tomas Mikael Bäck, i samband med att han var nominerad till Nordiska rådets litteraturpris år 2017 för diktsamlingen *De tysta gatorna*, konstaterade han att han försöker undvika att bli sentimental, men att han tycker att man är i sin fulla rätt att få vara nostalgisk: ”Och jag är nostalgisk vad beträffar mina barndoms- och ungdomsupplevelser.”

Tomas Mikael Bäck har en förkärlek för det korta formatet där dikterna utgörs av ett slags iakttagelser, ögonblicksbilder eller randanmärkningar. Läsaren ställs ofta inför ett dilemma, en fråga eller ett konstaterande med dov efterklang.

I samlingen *Vers* ingår ett antal underfundiga en/två-radingar, ett slags snärtiga snapshots som ofta döljer en mörk malström: *Man säger till den splittrade: / ta itu!*

* * *

I sitt författarskap återkommer **Kurt Högnäs** till frågeställningar som kretsar kring tiden och livets förgänglighet, tiden och existentialismens stora frågor, tiden och gränlandet där gränserna är till för att grumlas till och överskridas.

Dikterna i samlingen *Någon gav vinden ton*

skildrar olika former av födelseakter eller skapelseberättelser – hur tankar blev till ord, ett bo för ett författarskap:

*Innebörd
var en tankegångs
fortskridande
födelse Innanför
blev vistelse möjlig*

Eller hur jaget blev till:

*Där jag
på randen av
ett tomrum
blev påförd kropp
tog mig ett liv
till fånga*

Kurt Högnäs dikter rör sig mellan rummet och rymden, mellan nuet och evigheten, och likt ett tidvatten rör sig jaget mellan dessa – som en iakttagare som registrerar skiftningar och rörelser i sin omgivning.

Tid och vatten är centrala element i Högnäs dikter, liksom vinden som skapar en stilla rörelse över landskapet. Eller ögat som likt fyrens ljus sveper över djupa vatten:

*Till sist
blev av människa
endast ögat
kvar,
ett glöd
som stationerats
som utkik
i vind*

Överlag präglas Högnäs dikter av en viss gåtfullhet – de är ett slags tankenötter som utmanar sin läsare att se på omvärlden ur oväntade synvinklar.

* * *

Gösta Ågren avled i juni 2020 och således blev diktsamlingen *Dikter och Slutsamtal* hans sista verk, en vemodig och vacker avslutning på ett långt, rikt och omfattande författarskap som inleddes med debutverket *Kraft och tanke* år 1955.

Ågren har ett starkt moraliskt och etiskt engagemang vare sig han synar sin samtid eller sin egen själ i sömmarna. Och det han får syn på är inte nöd-

vändigtvis smickrande – en tillvaro som ekar av tomhet och tårar, sinnessjuka ledare som stänger inne fruktan med stenar och hjälplösa kroppar som berusas av vanmakt.

I sina dikter dyker Ågren ofta ner i filosofiska och existencialistiska spörsmål genom att söka konflikten, motsättningen och paradoxen – såväl den tankemässiga som den litterära:

*Minnet är en stumfilm,
där de få ord, vilka
inte kan glömmas,

nu är starkare
än sin betydelse.
Långsamt som makt

ljudlösa som tecken,
växer de fram på
gästabadssalens vägg.*

Diktsamlingen avslutas med sviten ”Slutsamtal” som består av en diskussion mellan de två bildkonstbröderna Sebald och Barthel Beham som fördrevs från sin hemstad Nürnberg sedan de tog böndernas parti mot godsägarna under det tyska bondeupproret år 1525.

Sviten växer till ett samtal om Guds frånvaro, mörker och tystnad, tiden och döden.

*Livet är inte en väg;
det är en bild. Varje
handling blir en skuggas
gest om du sviker
de döda. Bilden innehåller
dig, svaret på ditt liv. Allt,
också det, som du gjort genom
att låta bli, har format dig.*

* * *

Under året har det utkommit en handfull diktsamlingar på mindre förlag eller på egna förlag.

Till vardags jobbar **Gunnar Högnäs** som informatiker på Åbo stadsbibliotek, men vid sidan av brödfödan skriver han bland annat poesi. Debut-samlingen *Ansiktet mot muren* utkom år 1978, och sedan dess har Gunnar Högnäs gett ut några samlingar på eget förlag.

Gunnar Högnäs dikter kännetecknas allmänt av kluriga språklekar, en stillsam humor och välsva-

rad ironi. I de tidigare diktsamlingarna har Högnäs visat att han har en säker blick för det överraskande och det absurda i vardagen liksom i språket.

I *Haiculdesac* / ger sig Gunnar Högnäs i kast med haikun som form och i dikterna följer han stavelseformen fem-sju-fem, men i övrigt förhåller han sig fritt till de krav som allmänt ställs på en äkta, traditionell haiku.

Slutresultatet är stramt hållna ögonblicksbilder, aforistiska tankefrön som ofta bjuder på överraskande iakttagelser, reflektioner som andas melankoli snarare än munterhet, en form av stillhet snarare än ståhej.

*Huvud alldeles
vitt, en maskrosboll. Minnets
vind lagt sig till ro.*

* * *

Nicko Smith är en svensk poet som bosatt sig i Finland, och under de senaste fyra åren har han gett ut sammanlagt fem diktsamlingar på eget förlag. Dikterna kretsar i hög grad kring frågor om utsatthet och utanförskap bland utstötta och kantstötta varelser, om manodepressivitet och bipolaritet, om frälsning och lovsång.

I förordet skriver Nicko Smith att dikterna i *Rolatorgnissel under den järnblå solen* har vuxit fram under de år som författaren arbetat inom äldreården, och att han genom jaget i dikterna vill ge röst åt alla dem ”som sitter ensamma på sina rum med krämpor och försöker minnas livet som flugit förbi dem”.

Dikterna är rättframma och realistiska, till och med brutalt råa. Nicko Smith jobbar med ett bildspråk som är expressivt och ofta effektfullt när han skildrar vardagen på ett äldreboende där varje dag är lik gårdagen, där teven i det desinfektionsdoftande rummet alltför ofta är det enda sällskapet och ”(a)lzheimereldar flammar upp / minnets nedsläckta korridorer”.

* * *

Hans Boij är född och uppvuxen i Finland, men bor sedan år 1960 i Sverige. Boij debuterade som författare år 1965 och sedan dess har han gett ut ett imponerande antal verk, ofta flera titlar per år.

Samlingen *MVH. Dikt och tanke* är Boijs 46:e volym – en tjock samling som Boij i sitt förord beskriver som tänkt som ett sista alster.

Dikterna är ett slags medvetandeström där det lekfulla och det allvarsamma går hand i hand i ett fragmenterat associationsflöde. Texterna är ett slags verbala pingismatcher där läsaren i snabba ryck kastas mellan allt från Gud och klimatkris till Vergilius och Melodifestivalen, barnomens rabarberkräm och Sherlock Holmes, samtidigt som författaren kommenterar plock & fynd ur webbens och massmediernas ständigt pågående brus.

I de kalejdoskopiska och kakofoniska dikterna trycker Boij på samtidens ömma smärtpunkter och samlingen växer till ett slags sorgesånger över samhället idag.

* * *

Harri O Niskanen gav ut sin första diktsamling år 1979 med titeln *Tingen namn är hård granit*. På 1980-talet utkom ytterligare två diktverk, men sedan dess har det varit tyst på lyrikfronten.

I höstas utkom Niskanens fjärde samling dikter, *Tätande rum* – eller texter som författaren själv karakteriserar som ”odefinierade dissociationer / prat / adresslösa brevfrösendelser / irrationella hundar utan koppel / tröstlösa hudskrämmors andefattigdom / patetiska pastischer / och / mjuka händer på bulande bröst” snarare än just dikter.

Över dikterna vilar ett vemod, en mörk melankoli, en instängdhet som det är svårt att bryta sig igenom.

* * *

Den ensamma vägen är **Gunilla Malms** tredje diktsamling sedan debuten år 2013, och samlingen inleds med ett citat av Claes Andersson: ”Det är en

Omslag av Gunilla Malm

ensam väg men den är kantad av människor.”

I höstas tilldelades Gunilla Malm andra pris i Solveig von Schoultz-tävlingen ”för en lågmäld och drömsk svit om förlust och kärlek. Dikterna är rika på suggestiva detaljer, ofta sinnliga och lite melankoliska. Som helhet präglas sviten av en uppmärksam känslighet för den modernistiska poesins traditionella formspråk.”

De prisade dikterna ingår i *Den ensamma vägen* – inte som en egen svit, utan utspridda i samlingen som består av fem längre helheter som bland annat handlar om minnen, om sorg och

saknad, om ”(t)ext, bild och musik, dessa tre / och störst av dem är kärleken”.

Dikterna i *Den ensamma vägen* präglas av en vilja att se det vackra, det goda och det ljusa i en tillvaro som rubbats i sina grundvalar.

* * *

Under år 2020 utkom också några samlingsutgåvor och nyutgåvor av finlandssvenska poeter.

I början av år 2019 blev **Claes Andersson** ombedd att göra ett personligt och subjektivt urval för en kommande samlingsvolym med dikter från hela sin omfattande lyrikproduktion som omspannar mer än femtio år – från debuten år 1962 med *Ventil* till den sista samlingen, *Det underjordiska utsiktstornet*, som utkom år 2018.

I volymen *jag har all tid i världen* har Claes Andersson valt ut egna favoriter som speglar alla de teman som var viktiga och centrala i hans författarskap: brännande samhällsfrågor och dagsaktuell politik, erotik och kärlek, döden.

Claes Andersson dog sommaren 2019 och hann inte vara med om den sista redigeringen, men förlaget har valt att låta dikterna stå i den ordning Andersson listade dem när han gjorde sitt urval.

* * *

Ifjol utkom en samlingsvolym med ett urval av **Tua Forsströms** dikter, och i år har diktsamlingen *En kväll i oktober rodde jag ut på sjön* (2012) kommit i nytryck.

Det är en samling som i hög grad kretsar kring sorg och saknad. I dikterna blickar Forsström tillbaka på en hel bild – ett barndomshem, en familj – en bild som splittrats och gått förlorad och som numera utgörs av minnen som löses upp i rök och aska.

Det är sent på året, det är kallt och mörkt, det blåser och det regnar. Och vattnet liksom mörkret är två centrala element som återkommer i Forsströms dikter – mörkret som bor i vår längtan och vår saknad, glömskans mörker och dödens mörker. Eller mörkret som gör att man kan se klart.

* * *

Omslagsfoto: Julia Lillqvist

I september 2019 arrangerade Jakobstads museum en utställning kring författaren **Wava Stürmer** och hennes författarskap – ett författarskap där hemstaden Jakobstad intar en stor plats.

I antologin *Dikter om oss* ingår dikter från år 1970 till år 2015. Dikterna är inte ordnade i kronologisk ordning, utan bildar en helhet där olika sidor av staden stiger fram i lager på lager – människor och minnen, längtan och oro, brännglas och bollar. Det som var och det som är:

*Staden som var finns med i staden som är.
Finns med hela tiden. Under tiden. Sprickor
dyker upp i oljegruset, i betongen.
Samtidighet. All tid är närvarande.*

*Framtiden har redan hänt.
Allt som sker
en konsekvens
av något tidigare.*

Finlandssvensk lyrik år 2020:

- Claes Andersson: *jag har all tid i världen – egna favoriter* (Schildts & Söderströms = S & S)
Johanna Boholm: *Inna* (Ellips)
Hans Boij: *MVH. Dikt och tanke* (egen utgivning)
Lina Bonde: *tecknar snö* (Förlaget M)
Thomas Brunell: *Nocturnalna män – arton taxiresor genom en grön metropol* (TLAB Litteratur Förlag)
Eva-Stina Byggmästar: *Vox amoris* (Marginal)
Tomas Mikael Bäck: *Vers* (S & S)
Agneta Enckell: *(med eget namn, utan namn, ditt namn)* (Förlaget M)
Tua Forsström: *En kväll i oktober rodde jag ut på sjön – nyutgåva* (S & S)
Victor von Hellens: *något i tiden håller på att ta slut* (S & S)
Gunnar Högnäs: *Haiculdesac* (Ett Projekt Ryggverk)
Kurt Högnäs: *Någon gav vinden ton* (S & S)
Gurli Lindén: *Flyghöjd – en självbiografi* (Marginal)
Gunilla Malm: *Den ensamma vägen* (egen utgivning)
Harri O Niskanen: *Tätande rum* (Boklaget Spica)
Henrika Ringbom: *En röst finns bara när någon hör den* (Förlaget M)
Nicko Smith: *Rollatorgnissel* (egen utgivning)
Wava Stürmer: *Dikter om oss – antologi* (Jakobstads museum)
Heidi von Wright: *Autofiktiv dikt* (S & S)
Gösta Ågren: *Dikter och Slutsamtal* (S & S)

*Samtidigt
i luften spår av alla fåglar som flugit.
Som flög när staden grundades
och senare. Stadens fåglar.*

*Utanför fönstret
silhuetten av aspar som växte innan kriget
innan krigen, ofreden,
ofärden.*

*Träden överlever människan
men skogen överlever träden
såsom staden överlever husen.*

MARIT LINDQVIST